

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่
ของผู้เลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ที่มารับบริการ
ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร

นางนฤมล รัชตโกมุท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-637-823-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICE ON ORS USAGE
AMONG UNDER 5 YEAR-OLD CHILD CARETAKERS AT HEALTH CENTER
OF BANGKOK METROPOLIS

Mrs. Narumon Ratchatakomut

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Community Medicine

Department of Preventive and Social Medicine

Graduate School

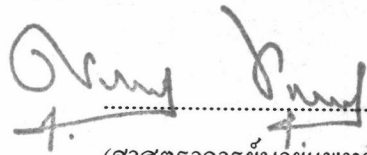
Chulalongkorn University

Academic Year 1997

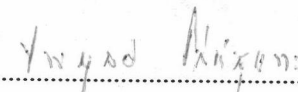
ISBN 974-637-823-6

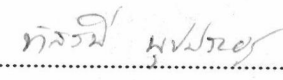
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก
อายุต่ำกว่า 5 ปี ที่มารับบริการ ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร
โดย นางนฤมล รัชตโกมุท
ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงทสสินี นุชประยูร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์

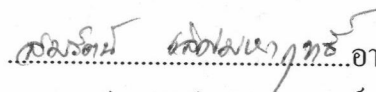
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

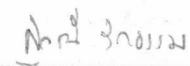

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์นายแพทย์สุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์นายแพทย์ไพบุลย์ โล่ห์สุนทร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์แพทย์หญิง ทสสินี นุชประยูร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์)

.....กรรมการ
(แพทย์หญิงสุวณี รักธรรม)

นฤมล รัชตโกมุท:ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก
อายุต่ำกว่า 5 ปีที่มารับบริการ ณ ศูนย์บริการสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (KNOWLEDGE,
ATTITUDE AND PRACTICE ON ORS USAGE AMONG UNDER 5 YEAR-OLD
CHILD CARETAKERS AT HEALTH CENTER OF BANGKOK METROPOLIS)

อ. ที่ปรึกษา : ศ.พญ.ทัศนีย์ นุชประยูร, อ.ที่ปรึกษาร่วม : อ.สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์, 88หน้า. ISBN
974-637-823-6.

การศึกษาคำความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ในโรคอุจจาระร่วงของผู้เลี้ยงดู
เด็ก ที่มีเด็กในความดูแลอายุต่ำกว่า 5 ปี และมีประวัติเป็นโรคอุจจาระร่วงภายในระยะ 6 เดือน ซึ่งมารับ
บริการ ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนกันยายน 2540 - กุมภาพันธ์ 2541 โดย
วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 81 ของผู้เลี้ยงดูเด็กที่ตกเป็นตัวอย่าง 1,290 คน ใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่
เวลาเด็กมีอาการอุจจาระร่วง ผู้เลี้ยงดูเด็ก มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ในระดับ
ปานกลาง (ร้อยละ 65.2, 73.3 และ 58.9 ตามลำดับ) และพบว่ามี ความแตกต่างกันของคะแนนความรู้ ทักษะ
และพฤติกรรมในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ในผู้เลี้ยงดูเด็กของแต่ละศูนย์ประสานงานอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติ($p < 0.05$) นอกจากนี้ยังพบว่าพฤติกรรมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็กยังแตกต่างกันตาม
อายุของผู้เลี้ยงดูเด็ก (<25 ปี) อายุของเด็กที่ดูแล (<2ปี) และจำนวนของเด็กที่อยู่ในความดูแล (>1 คน) อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติด้วย ($p < 0.05$) ปัญหาที่ผู้เลี้ยงดูเด็กที่เคยใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ตอบคือ เด็กไม่ยอมดื่มเป็น
เพราะรสชาติของผงน้ำตาลเกลือแร่เมื่อผสมน้ำแล้วไม่ดี ส่วนผู้เลี้ยงดูเด็กที่ไม่ใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่เพราะ
ความเข้าใจผิดว่าอาการถ่ายของเด็กเป็นเพราะเรื่องอื่นซึ่งไม่ใช่โรคอุจจาระร่วง

ดังนั้นการส่งเสริมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ ในเด็กที่เป็นโรคอุจจาระร่วง ที่สำคัญคือ การให้สุข
ศึกษาโดยเฉพาะในผู้เลี้ยงดูเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 25 ปี เด็กในความดูแลที่อายุน้อยกว่า 2 ปี และมีจำนวนเด็ก
ในความดูแล 1 คน เพื่อให้ผู้เลี้ยงดูเด็กเหล่านั้นมีความรู้ และทักษะที่ดีขึ้น และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องใน
การใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ รักษาโรคอุจจาระร่วงในเด็กตั้งแต่เริ่มแรกที่บ้าน ซึ่งจะเป็นการลดความรุนแรงของ
โรคลงด้วย

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน
ปีการศึกษา 2540

ลายมือชื่อนิติต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

970779430 : MAJOR COMMUNITY MEDICINE
KEY WORD:

ORS/KNOWLEDGE/ATTITUDE/PRACTICE/CARETAKER

NARUMON RATCHATAKOMUT:KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICE ON ORS
USAGE AMONG UNDER 5 YEAR-OLD CHILD CARETAKERS AT HEALTH CENTER
OF BANGKOK METROPOLIS. THESIS ADVISOR : PROF. DR. THASSANEE
NUCHPRAYOON, THESIS COADVISOR : LEC. SOMRAT LERTMAHARIT, 88 pp.
ISBN 974-637-823-6.

The purpose of this study was to determine knowledge, attitude and practice (KAP) on oral rehydrated solution (ORS) among caretakers of under 5 year-old children with a history of having diarrheal disease during the past 6 months. A sample of 1,290 caretakers was randomly chosen from those who came for health service at the health center of Bangkok Metropolis during September 1997 to February 1998 by multistage cluster sampling.

The study revealed that the rate of using ORS among caretakers was 81.1%. We found that their knowledge, attitude and practice on ORS were in the middle level (65.2%, 73.3% and 58.9% respectively). However it was shown that there was statistically significant difference of KAP among 6 Health co-ordinating centers (P-value < 0.05). We also found that the practice of ORS among caretakers was statistically significantly different in age of caretakers, age of children and number of children under care. The problem of ORS usage among those who ever used was its unpleasant flavour. The reason given by caretakers who had never used ORS was due to the mis-interpreting of symptoms that it was not a real diarrhoea.

Health education seems to be an important tool to change the belief and behavior of caretakers that early home therapy with ORS will decrease the severity of diarrheal disease.

ภาควิชา..... เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม.....

สาขาวิชา..... เวชศาสตร์ชุมชน.....

ปีการศึกษา..... 2540.....

ลายมือชื่อนิสิต..... *ณัฐพร* *ธีระกมล*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *กวีระ* *นพพร*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *ณัฐพร* *ธีระกมล*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงทัศนีย์ นุชประยูร และอาจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ ที่ได้กรุณาแนะนำช่วยเหลือ และชี้แนะในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนชี้แนะในการทำวิจัยด้วยดีมาตลอด

ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการสำนักอนามัยและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกท่าน ตลอดจนกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือ และเสียสละเวลาให้แก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยบางส่วน จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดมา ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

นฤมล รัชตโกมุท

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย.....	1
1.2 คำถามของการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 สมมุติฐาน.....	4
1.5 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	5
1.6 คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความรู้เรื่องโรคอุจจาระร่วงและผื่นน้ำตาตลกถี่อแร้.....	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม.....	18
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	26
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	26
3.2 ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	26
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	28
3.4 การรวบรวมข้อมูล.....	29
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
4 ผลการวิจัย.....	37
ตอนที่ 1 อัตราการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่.....	38
ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้เลี้ยงดูเด็กและเด็กที่อยู่ในความดูแล.....	40
ตอนที่ 3 ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่.....	44
ตอนที่ 4 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูเด็กในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่.....	47
ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เลี้ยงดู เด็กในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ ในแต่ละศูนย์ประสานงาน.....	56
ตอนที่ 6 ปัญหาและสาเหตุของการใช้และไม่ใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก.....	59
5 อภิปรายผลการวิจัย สรุป และข้อเสนอแนะ.....	61
5.1 อภิปรายผลการวิจัย.....	61
5.2 สรุปผลการวิจัย.....	69
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	70
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	71
รายการอ้างอิง.....	72
ภาคผนวก.....	78
แบบสัมภาษณ์.....	79
ประวัติผู้วิจัย.....	88

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์จำแนกตามศูนย์ประสานงาน 38

ตารางที่ 4.2 จำนวนและอัตราการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็กจำแนกตามศูนย์..... 39
 ประสานงาน.....

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้เลี้ยงดูเด็ก..... 40

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของลักษณะข้อมูลทั่วไปของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีที่อยู่ใน..... 43
 ความดูแล.....

ตารางที่ 4.5 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เลี้ยงดูและเด็กที่อยู่ในความดูแลกับการใช้ผงน้ำตาล..... 44
 เกลือแร่.....

ตารางที่ 4.6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เลี้ยงดูและเด็กที่อยู่ในความดูแล.. 46
 กับการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่.....

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงของผู้เลี้ยงดูเด็ก..... 47

ตารางที่ 4.8 ร้อยละของระดับคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วงจำแนกตาม..... 50
 ศูนย์ประสานงาน.....

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก..... 51

ตารางที่ 4.10 ร้อยละของระดับคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของ..... 52
 ผู้เลี้ยงดูเด็ก.....

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก.... 53

ตารางที่ 4.12 ร้อยละของระดับคะแนนพฤติกรรมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็ก.. 56

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง..... 57
 ของผู้เลี้ยงดูเด็กจำแนกตามศูนย์ประสานงาน.....

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติเกี่ยวกับการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่... 57
 ของผู้เลี้ยงดูเด็กจำแนกตามศูนย์ประสานงาน.....

ตารางที่ 4.15 การเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของ..... 58
 ผู้เลี้ยงดูเด็กจำแนกตามศูนย์ประสานงาน.....

ตารางที่ 4.16 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมใน..... 58
 การใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดูเด็กตามกลุ่มอายุ.....

สารบัญตาราง(ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 4.17 แสดงจำนวนและร้อยละของปัญหาในการใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของผู้เลี้ยงดู...	59
ตารางที่ 4.18 แสดงจำนวนและร้อยละของสาเหตุการไม่เคยใช้ผงน้ำตาลเกลือแร่ของ.....	60
ผู้เลี้ยงดูเด็ก.....	

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
แผนภูมิที่ 2 แสดงเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง.....	27